

УДК 343.9

DOI 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.210-218

І. Р. Чечотка,*здобувачка ступеня доктора філософії
науково-дослідної лабораторії**з проблем протидії злочинності**Навчально-наукового інституту**поліцейської діяльності,**Національна академія внутрішніх справ**email: tetrum@ukr.net***ORCID 0009-0005-6737-4749**

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Актуальність проблематики пов'язана з тим, що врахування останніх тенденцій розвитку світової практики та досвіду розвинених демократичних держав є важливим для визначення стратегії вітчизняного криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, оскільки дасть змогу задіяти всі механізми, що забезпечать динамічне вдосконалення вітчизняної правотворчої та правозастосовної практики.

Вивчено досвід реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх на прикладі ряду іноземних держав (Велика Британія, Канада, Республіка Грузія, Федеративна Республіка Німеччина та ін.).

На підставі проведених досліджень виокремлено засади, які комплексно з погляду кримінального процесу й криміналістики повинні бути враховані під час кримінального провадження щодо неповнолітніх і втілювати кращий досвід провідних іноземних держав: слідчі та інші процесуальні дії за участю неповнолітньої особи повинні проводити виключно спеціально уповноваженими ювенальним слідчим, дізнавачем, прокурором, які є компетентними та пройшли спеціалізоване навчання, а судовий розгляд таких справ має відбуватися в системі ювенальної юстиції; забезпечувати спілкування та проведення з неповнолітнім слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій в умовах дружнього середовища до дитини, за потреби враховуючи особливі вимоги певних категорій неповнолітніх – з інвалідністю, з особливостями розвитку, малолітніх; залучати можливості техніко-криміналістичного забезпечення, судових експертиз задля повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин кримінального провадження за участю неповнолітніх.

Ключові слова: *кримінальне провадження, неповнолітні, криміналістика, міжнародні стандарти.*

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасних умовах світової глобалізації правові інститути зазнають значних змін і трансформацій. Зокрема, йдеться як про інститут кримінального провадження в контексті науки кримінального процесу, так і про інститут криміналістичного забезпечення в контексті науки криміналістики. Вони все більше набувають загальних форм, поступово нівелюючи існуючі відмінності окремих особливостей законодавства та практики правозастосовної діяльності окремих держав. Вивчення тенденцій і напрямів розвитку світового досвіду криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, виділення загальних структурно-функціональних рис є важливим для встановлення оптимальних орієнтирів розвитку вітчизняної правотворчої діяльності та правозастосовної практики. Використання як світового досвіду, так і досвіду провідних демократичних держав буде сприяти впровадженню апробованих та ефективних кримінальних процесуальних і криміналістичних інструментів, допоможе уникнути типових помилок у правотворчій і правозастосовній діяльності. Особливим це завдання стає за умови розгляду проблематики в контексті висвітлення такого учасника кримінального провадження, як неповнолітній.

Потрібно враховувати, що в останні роки в системі кримінального судочинства щодо неповнолітніх і його криміналістичного забезпечення в законодавстві та практиці іноземних розвинених демократичних країн мали місце досить важливі зміни, що позначилися на ефективності кримінального провадження й забезпеченні прав і свобод неповнолітніх. Правоохоронні органи іноземних держав активно застосовують криміналістичні інновації під час розслідування та судового розгляду справ, що стосуються нових методів і засобів роботи із слідовою інформацією, взаємодії із учасниками розслідування, сучасних підходів до встановлення психологічного контакту із неповнолітніми учасниками кримінального провадження, надання їм психологічної допомоги та реалізації виховної й профілактичної функцій та ін.

Врахування останніх тенденцій розвитку кращої світової практики й досвіду іноземних держав є важливим для визначення стратегії розвитку вітчизняного криміналістичного забезпечення кримінального судочинства щодо неповнолітніх, оскільки дасть змогу задіяти всі механізми, які забезпечать динамічне вдосконалення вітчизняної правозастосовної практики.

Ці положення обумовлюють актуальність, а також практичну значимість обраної проблематики. Вона пов'язана з важливістю концептуального обґрунтування стратегії розвитку інституту криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх, його сучасного стану та інноваційного спрямування на підставі проведеного компаративістського дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реалізації кримінального провадження щодо неповнолітніх досліджувати Г. Ю. Нікітіна-Дудікова, Ю. М. Черноус [1]. Актуальні питання криміналістичного забезпечення збирання доказів за сучасних умов змагального судочинства розкрив О. Л. Дульський [2].

Мета статті полягає у вивченні міжнародних стандартів, іноземного досвіду криміналістичного забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх і визначення особливостей його залучення до вітчизняної правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження такої складної проблематики потрібно розпочати з того, що провідні демократичні держави світу мають особливу процедуру кримінального провадження в справах, у яких фігурують неповнолітні, а також сформовану систему ювенального кримінального судочинства.

Наприклад, згідно із законодавством Канади, а саме Закону «Про кримінальне правосуддя щодо неповнолітніх» (2002) [3], визначені засади політики Канади щодо молоді (розд. 3), зміст яких зводиться до такого. Так, система кримінального правосуддя щодо неповнолітніх має на меті захистити громадськість через: притягнення молодих осіб до відповідальності за допомогою вжиття заходів, що відповідають тяжкості правопорушення та ступеня відповідальності особи; сприяння реабілітації та реінтеграції молодих осіб, які скоїли правопорушення; підтримку запобігання злочинності за допомогою направлення молодих людей до програм або установ у громаді для вирішення обставин, що є основою їхньої протиправної поведінки; систему кримінального правосуддя для неповнолітніх, яка повинна бути відокремленою від системи кримінального правосуддя для дорослих.

Законодавство Канади розмежовує категорії неповнолітніх підозрюваних (обвинувачених), потерпілих (жертв) і свідків. Неповнолітні мають ряд прав та свобод, а також гарантії їхньої реалізації. Наголошено, що до жертв (потерпілих) потрібно ставитися ввічливо, співчутливо та з повагою до їхньої гідності й приватного життя, вони повинні зазнавати мінімальних незручностей у результаті їхньої участі в системі кримінального правосуддя. Жертвам варто надавати інформацію про провадження та мати можливість брати участь у ньому й бути вислуханими, а батьків потрібно інформувати про заходи або провадження, що стосуються їхніх дітей [3].

Розділ 14 Закону Канади «Про кримінальне правосуддя щодо неповнолітніх» (2002) визначає виняткову юрисдикцію суду з питань ювенальної юстиції. Так, незважаючи на будь-який інший акт Парламенту, крім Закону про правопорушення Канади (Contraventions Act) та Закону про національну оборону (Table of Contents), суд у справах неповнолітніх має виняткову юрисдикцію щодо будь-якого правопорушення, яке було скоєно особою, коли вона була неповнолітньою, і з цією особою поводяться відповідно до цього Закону [3].

У Німеччині кримінальне судочинство спрямовано, з одного боку, на захист прав і законних інтересів потерпілих, а з іншого – захист особи від незаконного та необґрунтованого обвинувачення. Положення кримінального й процесуального законодавства діють переважно щодо осіб, старших за 21 рік. Для людей віком від 14 до 21 року діє особливе судочинство. В особливе провадження виокремлено кримінальні справи за участю неповнолітніх від 14 до 18 років та від 18 до 21 року. Такі справи розглядають спеціально підготовлені судді, застосовуються інші правила й заходи, за характером більше виховно-виправні, ніж каральні [4].

Новим напрямом у реалізації кримінального судочинства щодо неповнолітніх є нормативно-правове закріплення та практика реалізації відновного правосуддя (медіації) між неповнолітніми правопорушниками й потерпілими.

Так, Велика Британія стала однією з перших країн в Європі, яка почала застосовувати новий підхід до злочину та його наслідків – відновне правосуддя. У червні 2003 р. Міністерство внутрішніх справ Великої Британії опублікувало консультативний документ щодо стратегії подальшого впровадження відновного правосуддя, а навесні 2005 р. уряд Сполученого Королівства ухвалив інструкції з відновного правосуддя для Служб по роботі з неповнолітніми правопорушниками з метою заохочення їх використовувати відновне правосуддя в своїй роботі [5, с. 76–77].

В Україні однією з форм відновного правосуддя є медіація, правові засади якої визначені Законом України «Про медіацію» 2021 року [6]. У кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх законодавство із застосування інституту примирення використовується із особливостями, зокрема за участю в ньому законного представника та захисника неповнолітнього.

З 2019 року в Україні ювенальними прокурорами на підставі спільного наказу Офісу Генерального прокурора та Міністерства юстиції України від 21.01.2019 № 172/5/10 впроваджується пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Його метою є примирення неповнолітнього правопорушника з потерпілим; забезпечення відшкодування заподіяної шкоди; виведення неповнолітнього з кримінального провадження на ранніх стадіях та вжиття узгоджених заходів для його ресоціалізації [7, с. 28].

Вказані заходи узгоджуються із положеннями міжнародних договорів України, а саме: Конвенції про права дитини 1989 року, Європейської конвенції про здійснення прав дітей 1996 року, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротської конвенції) 2007 року, Мінімальних стандартних правил ООН, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінських правил) 1985 року та ін.

Одним із ключових міжнародних нормативно-правових актів є Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей 2010 року [8]. Зокрема, за змістом даних Принципів визначаються засади взаємодії дітей і поліції, суду та ін. Наприклад, п. 27 (поліція повинна поважати особисті права та гідність усіх дітей і враховувати їх вразливість, тобто брати до уваги їхній вік і ступінь зрілості, а також особливі потреби тих, які можуть бути фізично чи розумово неповноцінними або мати труднощі в спілкуванні); п. 32 (органи влади повинні забезпечити, щоб діти, які перебувають під вартою в поліції, утримувались в умовах, які є безпечними й відповідали їхнім потребам); п. 33 (у державах-членах прокурори, якщо це входить до їхньої компетенції, повинні забезпечити застосування в процесі розслідування підходів, дружніх до дітей) [8, с. 25–26]. За змістом Керівних принципів щодо правосуддя, дружнього до дітей 2010 року, виокремлені засади правосуддя до судового розгляду, під час та після судового розгляду [8].

Поряд із особливим порядком кримінального судочинства щодо неповнолітніх варто звернути увагу й на те, що його метою поряд із забезпеченням законності є реалізація профілактичної та виховної функції щодо дітей, які опинилися в ситуації конфлікту із законом.

Узагальнюючи, потрібно навести дані К. С. Щербинського про те, що аналіз практики діяльності спеціалізованих суб'єктів, функціонально покликаних здійснювати профілактику правопорушень неповнолітніх за кордоном, дає змогу виділити три основні напрями цієї роботи: 1) створення правового поля для діяльності інституту ювенальної превенції, впровадження новітніх соціальних технологій, соціально-правових конструкцій і недержавних структур.

У значній кількості країн Заходу цей інститут введений давно й довів безумовну потребу; 2) створення спеціалізованих судів, які відіграють у системі профілактики правопорушень неповнолітніх основну організуючу та координуючу роль, що є ядром ювенальної превенції [9, с. 261–262].

Зважаючи на кращий світовий досвід, на вітчизняному рівні розроблені методичні рекомендації «Особливості здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях за участю дітей» [7], інші наукові та навчально-методичні праці.

Не менш важливими є питання криміналістичного забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх із врахуванням міжнародних стандартів і досвіду іноземних держав.

Зміст криміналістичного забезпечення кримінального провадження за участю неповнолітніх передбачає залучення криміналістичних засобів, методів, прийомів для ефективного вирішення поставлених завдань. Інститут криміналістичного забезпечення сформований з урахуванням інновацій криміналістики, які розроблені та впроваджені в практику іноземних держав.

За своїм змістом, виокремлюються інновації криміналістичної техніки, криміналістичної тактики, криміналістичної методики. Усі вони ґрунтуються на методологічній основі – загальній теорії криміналістики.

Як обґрунтовує О. Л. Дульський, криміналістичним забезпеченням є задоволення потреб у практичній діяльності уповноважених суб'єктів як зі сторони обвинувачення, так і сторони захисту (передбачені в кримінальному процесуальному законодавстві), розробляючи та надаючи їм у достатній кількості криміналістичні рекомендації, методи, прийоми, засоби з метою виконання ними завдань кримінального провадження. Такі криміналістичні рекомендації, методи, прийоми та засоби охоплені криміналістичною технікою, тактикою й методикою [2, с. 65].

Варто підсумувати й виокремити засади, які комплексно, зокрема щодо кримінального процесу й криміналістики, повинні бути враховані під час кримінального провадження щодо неповнолітніх, а також втілювати кращий досвід провідних іноземних держав:

– слідчі та інші процесуальні дії за участю неповнолітньої особи потрібно проводити виключно спеціально уповноваженими ювенальним слідчим, дільнявцем, прокурором, які є компетентними та пройшли спеціалізоване навчання, а судовий розгляд таких справ має відбуватися в системі ювенальної юстиції.

Так, наприклад, у Великій Британії розслідування сексуальної експлуатації та насильства над дітьми здійснюється Національним агентством з боротьби зі злочинністю NCA (National Crime Agency) [10]. Профілактичну та виховну функцію здійснює Національний центр захисту дітей (National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) [11]), що є провідною благодійною організацією у Великій Британії, що спеціалізується на захисті дітей, зокрема від жорстокого поводження та інших форм протиправної поведінки. Щодо системи ювенальної юстиції, потрібно взяти за основу висновки Н. В. Хмелевської про те, що її становлення в Англії зайняло тривалий період і продовжує вдосконалюватись. Нині існують спеціалізовані суди з розгляду справ неповнолітніх, але більш тяжкі кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми, розглядаються в суді Корони. В Англії застосовують відновне правосуддя в системі ювенальної юстиції, не обмежуючись у кількості разів. Відрізняється процедура застосування відновного правосуддя, але сутність і значення зберігається [12, с. 116];

– забезпечувати спілкування та проведення з неповнолітнім слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій в умовах дружнього середовища до дитини, за потреби враховуючи особливі вимоги певних категорій – дітей з інвалідністю, дітей з особливостями розвитку, малолітніх.

Проілюструємо це положення на прикладі методики «Зелена кімната». Влучно зауважує М. В. Червінко, що термін «зелена кімната» науковці та практики використовують для означення не тільки відповідної методики, але й спеціального приміщення, призначеного для роботи із дітьми. Таку кімнату часто називають «кімнатою, дружньою до дитини», «кризовою кімнатою, дружньою до дитини», «кімнатою, дружньою до опитування дітей» [13, с. 63].

Наприклад, з огляду на практику правоохоронних органів Великої Британії спеціально визначеної назви такого приміщення для дітей не сформовано, але є ряд вимог до нього. Так, Міністерство внутрішніх справ Великої Британії повинно забезпечити, щоб у всіх новозбудованих

центрах утримання під вартою була окрема зона для дітей та молоді. Усім поліцейським силам потрібно розглянути питання про виділення зон, які можна використовувати як спеціально відведені приміщення для дітей і молоді в рамках існуючих центрів утримання під вартою, навіть для короткострокового утримання [14].

Щодо використання «Зелених кімнат» у кримінальному судочинстві іноземних держав, можна навести приклад Грузії. Так, у Руставі (Грузія) впроваджена концепція середовища, дружнього до дітей. Ця робота є частиною ширших реформ системи ювенальної юстиції Грузії, що здійснюються урядом Грузії за підтримки ЮНІСЕФ та Європейського Союзу [15]. Використання методики «Зелена кімната» передбачає дотримання ряду криміналістичних рекомендацій, які стосуються проведення прихованого аудіо- та відеозапису (що сприяє зниженню рівня стресу дитини), аудіо- та візуального спостереження за опитуванням.

У ряді країн такі кімнати працюють на базі неурядових організацій. Наприклад, у Молдові для опитування дітей використовується кімната на базі неурядової організації «Ла Страда-Молдова», а в Польщі – при благодійному фонді «Нічії діти». Є в Польщі спеціальні кімнати для опитування дітей і на базі соціальних служб [16, с. 7].

Крім того, за підтримки міжнародної організації Дитячий фонд ООН (UNICEF) розпочато реалізацію проєкту «Barnabus» в Україні. «Barnabus» – це створення спеціалізованого закладу, який враховує положення КПК України в дружньому до дитини середовищі та зменшує наслідки травмування неповнолітньої жертви чи свідка злочину. Зазначені проєкти свідчать про те, що міжнародні стандарти правосуддя, дружнього до дитини, не лише імplementовані в українське законодавство, а існують як рекомендації – впроваджуються в правозастосовну практику уповноважених суб'єктів (спеціальне навчання поліцейських (слідчих, дізнавачів, працівників превенції, оперативних працівників), прокурорів, суддів) [1, с. 189];

– максимально залучати можливості техніко-криміналістичного забезпечення, судових експертиз задля повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин кримінального провадження за участю неповнолітніх.

Особлива увага звертається на експертне забезпечення судочинства. Так, у багатьох європейських країнах експертні установи діють спільно з поліцейськими організаціями під юрисдикцією МВС. Наприклад, у Великій Британії в структурі МВС діє експертно-криміналістична служба (The Forensic Service – FSS). FSS – важливий орган у роботі британської поліції з розслідування, розкриття та запобігання злочинам. Співробітники FSS беруть участь у слідчих діях, оперативно-розшукових заходах, виконують експертизи та дослідження для регіональних поліцейських підрозділів.

У Франції експертно-криміналістична служба підпорядкована Міністерству оборони в складі збройних поліцейських формувань. Таких формувань є два: Національна поліція й Національна жандармерія (до складу входить експертно-криміналістичний інститут, що співпрацює з поліцією, прокурорами та суддями). Суд самостійно призначає одночасно для обох сторін двох незалежних експертів, які віднесені в спеціальний державний реєстр. Крім того, у Франції дослідження та експертизи в певних сферах діяльності можуть проводити поліцейські [17].

У багатьох європейських країнах офіцери поліції можуть бути одночасно й судовими експертами, але їхня діяльність обмежена. Наприклад, у Німеччині діє принцип вираження недовіри до роботи експерта, який брав безпосередню участь у процесі розслідування відповідного злочину, до якого має відношення експертиза. Лише експерт, який входить до служби, що відокремлена від підрозділів розслідування, може проводити дослідження та експертизи. Судово-експертні підрозділи перебувають у структурі правоохоронної системи й безпосередньо поліції. Крім того, у Німеччині інститут приватної експертизи успішно функціонує й конкурує з державними експертними установами [17].

Цікавим є досвід Австралії. Департамент судово-експертної служби поліції Вікторії (Victoria Police Forensic Services Department – VPFS) під керівництвом виконавчого директора налічує понад 500 співробітників. Він складається з поєднання судово-медичних експертів (здебільшого науковців) і присяжних поліцейських, а також до нього входять державні службовці, які надають бізнес-підтримку, логістику та технічне обслуговування. VPFS проводить понад

100 000 обстежень на рік. Ці результати охоплюють понад 2 300 досліджень ДНК та 10 000 відбитків пальців. VPFSD акредитований Національною асоціацією органів тестування (NATA). Більшість роботи полягає в огляді місця події, огляді речових доказів і допомозі системі кримінального правосуддя [18].

За умови розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми чи щодо неповнолітніх, типовим, згідно з вітчизняною практики, є проведення таких криміналістичних експертиз, як дактилоскопічна, трасологічна, експертиза зброї та слідів і обставин її використання; фототехнічна; відео-, звукозапису; матеріалів, речовин і виробів (наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів та прекурсорів; спиртотмісних сумішей). Зростає значення дослідження ДНК через проведення молекулярно-генетичної експертизи.

Як засвідчили проведені дослідження, затребуваним є призначення комплексних судових експертиз щодо дослідження, власне, неповнолітніх учасників кримінального провадження, зокрема комплексної психолого-психіатричної експертизи (з метою вирішення питання про наявність у неповнолітнього підозрюваного психічного захворювання чи затримки психічного розвитку та його здатності повністю або частково усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними в певній ситуації), комплексної судової медико-психологічної експертизи (об'єктом дослідження є психіка особи, яка хворіла чи хворіє на тяжку, хронічну або невиліковну хворобу, яка може спричинити постійні чи тимчасові зміни в психіці особи); комплексної судової психолого-психіатричної експертизи (об'єктом є психіка дітей, що перенесли психічні та соматичні хвороби, а також психіка розумово відсталих із важкими або невиліковними соматичними хворобами) [7, с. 46].

Обов'язково під час проведення огляду місця події за фактами вчинення кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми або щодо неповнолітніх, залучається спеціаліст-криміналіст, судово-медичний експерт, інші спеціалісти, що відповідає практиці іноземних держав. Спеціалістами застосовуються техніко-криміналістичні засоби: засоби фотографування та відеозапису; виявлення, вилучення, дослідження, упакування джерел слідової інформації.

Так, правоохоронні органи Великої Британії на місці події обов'язково застосовують фотографування. Фотографії використовуються для ілюстрації місця злочину, вони повинні містити загальні види, масштабовані зображення ідентифікаційних знаків, і контекстуальні фотографії, які показують розташування важливих місць, зокрема загальні фотографії для повного уявлення про обстановку. Виготовляються як масштабовані фотографії для фіксації ідентифікаційних ознак, наприклад відбитків пальців, слідів взуття або слідів інструментів, так і контекстні фотографії для фіксації місця розташування будь-яких вилучених експонатів або областей, що цікавлять, а також для їхньої демонстрації. У разі потреби серію фотографій можна завантажити в комп'ютерне програмне забезпечення для створення панорамного 360° зображення місця злочину. Це зображення потрібно переглядати на екрані, і воно може допомогти глядачеві зрозуміти контекст місця злочину. Також варто використовувати відео. Ці інструменти можуть бути цінними під час інструктажу інших, а також бути використаними для доказових цілей [19].

Висновки. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження щодо неповнолітніх як за допомогою виконання вимог кримінальної процесуальної форми, так і реалізації криміналістичних засобів, методів, прийомів спрямоване на повне й ефективне забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх учасників кримінального провадження та здійснення швидкого й неупередженого розслідування кримінальних правопорушень із застосуванням процедур, що враховують вік, рівень розвитку та інтереси неповнолітнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікітіна-Дудікова Г. Ю., Черноус Ю. М. Міжнародні та європейські стандарти правосуддя, дружнього до дитини, під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 182–190. DOI : <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.25>

2. Дульський О. Л. Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження: міжнародні, європейські, національні стандарти : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 458 с.

3. Youth Criminal Justice Act (S.C. 2002, c. 1) 19.02.2002 / Justice Laws Website. Canada. URL : <https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/FullText.html>
4. Судова система Німеччини / Німеччина як на долоні. URL : <https://jaknadoloni.de/>
5. Землянська В. Аналіз практики судових та правоохоронних органів з впровадження процедури медіації в Англії, Бельгії та Німеччині. *Відновне правосуддя в Україні*. 2007. № 1. С. 76–81. URL : [https://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01\(5\)/08-Zarubizhnyi_dosvid/050801.pdf](https://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01(5)/08-Zarubizhnyi_dosvid/050801.pdf)
6. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
7. Особливості здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях за участю дітей : методичні рекомендації / Літвінова В. В., Цуцкірідзе М. С., Усенко Ю. А., Волошина О. О., Димитрієва О. І. та ін. Київ, 2023. 78 с.
8. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року, і пояснювальна записка. Видавництво Ради Європи, 2013. 51 с. URL : <https://rm.coe.int/16804c2188>
9. Щербинський К. С. Зарубіжний досвід протидії злочинності неповнолітніх. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. Харків, 2019. С. 260–262. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/134.pdf
10. National Crime Agency. URL : gov.uk/what-we-do
11. National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC). URL : <https://www.nspcc.org.uk/about-us/>
12. Хмелевська Я. В. Досвід побудови ювенальної юстиції Англії та Уельсу і його роль для України. *Галицькі студії. Юридичні науки*. 2023. № 4. С. 111–117. DOI : https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-16
13. Червінко М. В. Стандарти облаштування та технічне забезпечення «Зелених кімнат». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2021. Том 32 (71), № 5. С. 62–67. URL : https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/5_2021/14.pdf
14. Children and young persons. *College of Policing*. URL : <https://www.college.police.uk/app/detention-and-custody/detainee-care/children-and-young-persons/>
15. Child-friendly Spaces for children in contact with the law in Georgia. URL : <https://www.unicef.org/georgia/stories/child-friendly-spaces-children-contact-law-georgia>
16. «Зелені кімнати»: рекомендації до обладнання / Н. П. Бочкор, О. В. Даценко, К. Б. Левченко та ін. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 28 с.
17. Скрипник М. Світовий досвід у судово-експертній діяльності / Експертно-дослідна служба України. 2019. 5 лютого. URL : <https://ua-expert.com.ua/news/svitoviy-dosvid-u-sudovo-ekspertniy-diyalnosti/>
18. Victoria Police Forensic Services Department (VPFSD). URL : <https://www.police.vic.gov.au/forensic-services>
19. Investigating / College of Policing. URL : <https://www.college.police.uk/app/investigation/forensics>

REFERENCES

1. Nikitina-Dudikova, H. Yu. & Chornous, Yu. M. (2022). Mizhnarodni ta yevropeys'ki standarty pravosudivy, druzhn'oho do dytyny, pid chas rozsliduvannya kryminal'nykh pravoporushen' proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti ditey [International and European standards of child-friendly justice during the investigation of criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of children.]. *Nove ukrayins'ke pravo*. Vol. 2. 182–190. DOI : <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.25> [in Ukrainian].
2. Dul's'kyu, O. L. (2025). Kryminalistychne zabezpechennya zbyrannya dokaziv stononamy kryminal'noho provadzhennya: mizhnarodni, yevropeys'ki, natsional'ni standarty [Forensic support for the collection of evidence by the parties to criminal proceedings: international, European, national standards] : monograph. Odesa : Publishing house "Yurydyka". 458 p. [in Ukrainian].

3. Youth Criminal Justice Act (S.C. 2002, c. 1) 19.02.2002 / Justice Laws Website. Canada. URL : <https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/FullText.html> [in English].
4. Sudova systema Nimechchyny [The German judicial system] / Nimechchyna yak na doloni. URL : <https://jaknadoloni.de/> [in Ukrainian].
5. Zemlyans'ka, V. (2007). Analiz praktyky sudovykh ta pravookhoronnykh orhaniv z vprovadzhennya protsedury mediatsiyi v Anhliyi, Bel'hiyi ta Nimechchyni [Analysis of the practice of judicial and law enforcement bodies on the implementation of the mediation procedure in England, Belgium and Germany]. *Vidnovne pravosuddya v Ukraini*. No 1. 76–81. URL : [https://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01\(5\)/08-Zarubizhnyi_dosvid/050801.pdf](https://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01(5)/08-Zarubizhnyi_dosvid/050801.pdf) [in Ukrainian].
6. Law of Ukraine on Mediation of November 16, 2021 No. 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> [in Ukrainian].
7. Litvinova, V. V. & Tsutskiridze, M. S. & Usenko, Yu. A. & Voloshyna, O. O. & Dymytriyeva, O. I. and others. (2023). Osoblyvosti zdiysnennya dosudovoho rozsliduvannya u kryminal'nykh provadzhennyakh za uchastyu ditey [Peculiarities of conducting pre-trial investigation in criminal proceedings involving children] : methodological recommendations. Kyiv. 78 p. [in Ukrainian].
8. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 November 2010 and explanatory note. Council of Europe Publishing House. 2013. 51 p. URL : <https://rm.coe.int/16804c2188> [in Ukrainian].
9. Shcherbyns'kyi, K. S. (2019). Zarubizhnyy dosvid protydyi zlochynnosti nepovnolitnikh [Foreign experience in combating juvenile crime]. *Suchasna yevropeys'ka politykyta ta mozhlyvosti yiyi vykorystannya v diyal'nosti Natsional'noyi polityky Ukrainy*. Kharkiv. 260–262. URL : https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/134.pdf [in Ukrainian].
10. National Crime Agency. URL : gov.uk/what-we-do [in English].
11. National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC). URL : <https://www.nspcc.org.uk/about-us/> [in English].
12. Khmelevs'ka, Ya. V. (2023). Dosvid pobudovy yuvenal'noyi yustytseyi Anhliyi ta Uel'su i yoho rol' dlya Ukrainy [The experience of building juvenile justice in England and Wales and its role for Ukraine.]. *Halyts'ki studiyi. Yurydychni nauky*. No 4. 111–117. DOI : https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-16 [in Ukrainian].
13. Chervinko, M. V. (2021). Standarty oblashtuvannya ta tekhnichne zabezpechennya «Zelenykh kimnat» [Standards of arrangement and technical support of "Green Rooms"]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Yurydychni nauky*. Tom 32 (71), No 5. 62–67. URL : https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/5_2021/14.pdf [in Ukrainian].
14. Children and young persons / College of Policing. URL : <https://www.college.police.uk/app/detention-and-custody/detainee-care/children-and-young-persons/> [in English].
15. Child-friendly Spaces for children in contact with the law in Georgia. URL : <https://www.unicef.org/georgia/stories/child-friendly-spaces-children-contact-law-georgia> [in English].
16. Bochkor, N. P. & Datsenko, O. V. & Levchenko, K. B. et al. (2012). «Zeleni kimnaty»: rekomendatsiyi do obladnannya [“Green rooms”: recommendations for equipment.]. Kyiv : TOV «Ahentstvo «Ukrayina». 28 p. [in Ukrainian].
17. Skrypnyk, M. (2019). Svitovyy dosvid u sudovo-ekspertnyi diyal'nosti [World experience in forensic expertise] / Ekspertno-doslidna sluzhba Ukrainy. URL : <https://ua-expert.com/ua/news/svitoviy-dosvid-u-sudovo-ekspertnyi-diyalnosti/> [in Ukrainian].
18. Victoria Police Forensic Services Department (VPFSD). URL : <https://www.police.vic.gov.au/forensic-services> [in English].
19. Investigating / College of Policing. URL : <https://www.college.police.uk/app/investigation/forensics> [in English].

I. R. Chechotka. FORENSIC SUPPORT FOR CRIMINAL PROCEEDINGS INVOLVING MINORS

The relevance of the issue is due to the fact that taking into account the latest trends in the development of best world practice and the experience of developed democratic states is necessary to determine the strategy of domestic forensic support for criminal proceedings against minors, as it will allow using all mechanisms that will ensure the dynamic improvement of domestic law-making and law enforcement practice.

The purpose of the scientific article is to study international standards, foreign experience of forensic support for criminal proceedings against minors and to clarify the features of its involvement in domestic law enforcement practice.

The experience of implementing forensic support for criminal proceedings with the participation of minors is studied using the example of a number of foreign states (Great Britain, Canada, the Republic of Georgia, the Federal Republic of Germany, etc.).

Based on the conducted research, the principles have been identified that, from the perspective of criminal process and forensics, should be taken into account during criminal proceedings against minors, and take into account the best experience of leading foreign countries:

– investigative and other procedural actions involving a minor should be carried out exclusively by specially authorized juvenile investigators, investigators, prosecutors, who are competent and have undergone specialized training, and the trial of such cases should be conducted in the juvenile justice system;

– ensure communication and conduct of investigative (search) and other procedural actions with the child in a child-friendly environment, if necessary – taking into account the special needs of certain categories of minors – children with disabilities, children with developmental disabilities, and young people;

– involve the capabilities of technical and forensic support, judicial examinations in order to fully and objectively clarify all circumstances of criminal proceedings involving minors.

Keywords: *criminal proceedings, minors, forensics, international standards.*